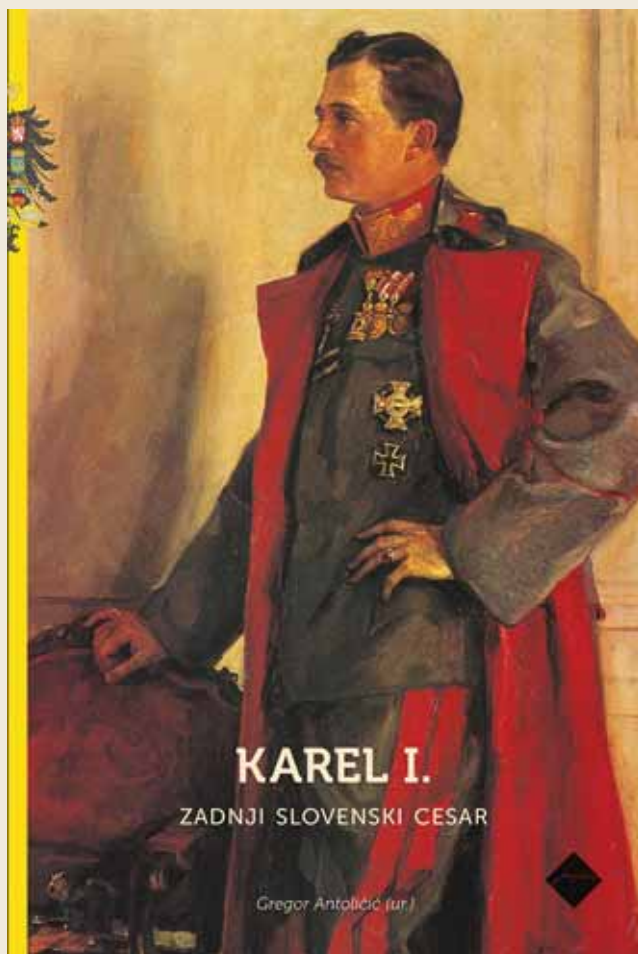

Gregor Antoličič (ur.)

KAREL I. ZADNJI SLOVENSKI CESAR

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2021, 248 strani

Morda je nekoliko nenavadno, da urednik in soavtor monografije sam napiše recenzijo, toda po drugi strani zagotovo urednik najboljše pozna kreposti, pa tudi morebitne slabosti knjige. Na tej podlagi sem se na povabilo odgovorne urednice *Zgodovine v šoli* dr. Vilme Brodnik odločil, da bom napisal recenzijo knjige *Karel I. Zadnji slovenski cesar*. Pri omenjeni monografiji gre za izjemno pomembno delo, ki v slovensko zgodovino pisje vnaša nov in poglobljen vpogled na življenje in delo cesarja Karla, ki se je v zgodovino zapisal kot zadnji Habsburžan, pod žezlom katerega smo živeli tudi Slovenci.

Obsežna monografija je nastala kot plod dela različnih avtorjev, kar kaže tudi na kompleksnost osebnosti cesarja Karla. Pri pripravi knjige je tako sodelovalo sedem slovenskih zgodovinarjev in ena zgodovinarica ter en hrvaški zgodovinar. Tako kot se to »spodobi« za klasično biografijo, je knjiga razporejena kronološko, in sicer od Karlovih zgodnjih let prek njegove vojaške kariere do prevzema prestola, v zadnjem delu pa se posveča Karlovemu odhodu s prestola, restavracijskim poizkusom ter seveda smrti in kot posebni zanimivosti tudi procesu beatifikacije. Karla I. je namreč leta 2004 papež Janez Pavel II. razglasil za blaženega.

Zaradi kompleksnosti obdobja, v katerem je Karel prevzel prestol, poglobljena analiza njegove vladavine ne predstavlja samo pomembne študije za poznavanje vladarja samega, ampak ima širši pomen za razumevanje slovenske zgodovine. S Karlovo vladavino oz. bolje rečeno z njenim koncem je namreč za Slovence nastopilo prelomno obdobje tranzicije iz habsburške državne tvorbe v jugoslovansko državnost. Cesar Karel je v tem kontekstu odigral pomembno vlogo, saj je na eni strani skušal rešiti svojo državo in prestol svojih prednikov, po drugi strani pa v trenutku, ko je prišlo do emancipacije posameznih narodov, te ni skušal s silo zaustaviti. V tem kontekstu je seveda simbolnega pomena zadnja avdienta tedanjega vodilnega slovenskega politika dr. Antona Korošca pri cesarju Karlu 11. oktobra 1918. Na njej je Korošec z domnevnimi besedami »Veličanstvo, prepozno je, usoda je že odločila« simbolno pretrgal slovensko lojalnost do »poslednjega« Habsburžana.

Različne vidike Karlovega življenja in vladavine so avtorji pričujoče monografije skušali predstaviti v novi luči, predvsem pa oceniti v širšem zgodovinskem kontekstu. Ob prikazu Karlovega političnega in vojaškega delovanja v ospredje stopa tudi zgodba njegovega družinskega življenja s soprogo Cito, s katero sta imela osem otrok, kot tudi Karlovi mirovniški poizkusi. V obdobju po prevzemu prestola se je namreč po tajnih poteh skušal s predstavniki Antante dogovoriti za mir. Vendar so se ti poizkusi kaj kmalu izkazali za neuspešne in tako se je Karel I. v zgodovino zapisal predvsem kot Karel »zadnji« in ne kot npr. Karel »mirovnik«.

Posebno zanimiv vidik pričujoče monografije je tudi predgovor Karla Habsburg-Lothringena, cesarjevega vnuka in trenutnega vodje družine Habsburžanov. Ob tem je treba poudariti, da kljub predgovoru potomca cesarja Karla pri monografiji ne gre za nikakršno ha-

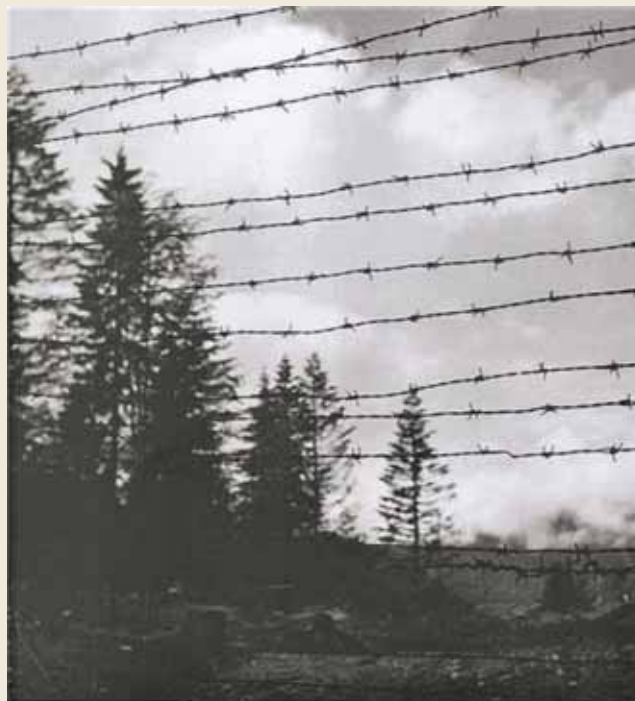
giografijo. Tako tudi cesarjev vnuk, enako kot avtorji monografije, vlogo svojega deda ocenjuje precej objektivno. Kot urednik bi lahko morda kot edino »slabost« knjige ocenil dejstvo, da avtorji ne stremijo k temu, da bi bralcu podali jasno stališče do tega, kakšen vladar je Karel I. dejansko bil. To dejstvo je po drugi strani nekako razumljivo, saj je pri večplastnih zgodovinskih osebnostih pogosto težko postaviti jasno ločnico pri ocenjevanju zgodovinske vloge posameznika, predvsem če slednjo poizkušamo oceniti v smislu »črno-belo«. Zagotovo lahko trdimo, da je Karel v mnogih vidikih svojega delovanja izstopal kot izjemno pozitivna oseba, a hkrati tudi kot šibak in neodločen vladar, ki je morda prevečkrat krmaril med različnimi strujami, namesto da bi se odločil za jasno smer svoje politike. Ker je želel ustreči vsem, je na koncu pristal na »smetišču« zgodovine. Toda povečano zanimanje za pripadnike dinastije Habsburžanov, ne nazadnje so v zadnjih letih na slovenske knjižne police prišle monografije o Francu Ferdinandu, Francu Jožefu, Mariji Tereziji in mehiškem cesarju Maksimilijanu, je mnoge izmed njih dokončno postavilo v slovensko zgodovinsko zavest kot naše nekdanje vladarje. K slednjim se je s pričujočo monografijo dokončno vrnil tudi Karel. Kot urednik knjige lahko k temu dodam samo še to, da upam, da bo monografija *Karel I. Zadnji slovenski cesar* spodbudila še druge slovenske raziskovalce, predvsem mlajšo generacijo med njimi, da so raziskave naših nekdanjih vladarjev pomembne za boljše poznavanje časa in sprejemanja odločitev naših prednikov.

Dr. Gregor Antoličič

Jana Babšek, Franc Wakounig

KONCENTRACIJSKO TABORIŠČE LJUBELJ/MAUTHAUSEN 1943–1945

Tržič: Tržiški muzej, 2020, 67 strani, fotografije, preglednice, zemljevidi

Koncentracijsko
taborišče
LJUBELJ/
MAUTHAUSEN
1943–1945

Knjiga o koncentracijskem taborišču Ljubelj avtorjev Jane Babšek in Franca Wakouniga prinaša celovit zgodovinski pregled taborišča, ki je delovalo kot zunanje koncentracijsko taborišče matičnega taborišča Mauthausen. Predstavljeni so časovnica delovanja taborišča, jetniki in njihove življenjske razmere, vodstvo taborišča, civilno taborišče, pobegi jetnikov in vloga odporniškega gibanja, značilnosti in posebnosti južnega in severnega taborišča ter pomoč domačinov.